

21830 LLEI 3/2004, de 29 de desembre, per la qual s'establixen mesures de lluita contra la morositat en les operacions comercials. («BOE» 314, de 30-12-2004.)

JUAN CARLOS I

REI D'ESPANYA

A tots els qui vegem i entenguen esta llei.
Sapieu: Que les Corts Generals han aprovat la llei següent i jo la sancione.

EXPOSICIÓ DE MOTIUS

Esta llei té com a objecte incorporar al dret intern la Directiva 2000/35/CE, del Parlament Europeu i del Consell, de 29 de juny de 2000, per la qual s'establixen mesures de lluita contra la morositat en les operacions comercials.

Al llarg d'esta última dècada, la Unió Europea ha presat una atenció creixent als problemes dels terminis de pagament excessivament amplis i de la morositat en el pagament de deutes contractuals, pel fet que deterioren la rendibilitat de les empreses, cosa que produïx efectes especialment negatius en la xicoteta i mitjana empresa. A més, les disparitats existents entre els estats membres respecte a les legislacions i pràctiques en matèria de pagaments constitueixen un obstacle per al bon funcionament del mercat interior.

Són nombroses les iniciatives de la Unió Europea desenvolupades sobre esta matèria, entre les quals hi ha la recomanació de la Comissió de 12 de maig de 1995, relativa als terminis de pagament en les transaccions comercials. Com que no s'han aconseguit millores en matèria de morositat des de l'adopció d'esta recomanació, s'ha fet necessària la Directiva 2000/35/CE.

L'objectiu general d'esta directiva és fomentar una major transparència en la determinació dels terminis de pagament en les transaccions comercials, i també el seu compliment. Per a fer-ho, la directiva comprén un conjunt de mesures que tendixen, d'una banda, a impedir que terminis de pagament excessivament dilatats siguen utilitzats per a proporcionar al deutor una liquiditat addicional a costa del creditor, i, d'una altra, a dissuadir els retards en els pagaments, eradicant les causes per les quals en l'actualitat la morositat pot resultar avantatjosa econòmicament per als deutors.

L'abast d'esta directiva està limitat als pagaments efectuats com a contraprestació en operacions comercials entre empreses i entre estes i el sector públic. No regula les operacions en què intervenen consumidors, els interessos relacionats amb altres pagaments com els efectuats en virtut de la legislació en matèria de xecs i lletres de canvi, ni els pagaments d'indemnitzacions per danys.

El criteri subjectiu i material que delimita l'àmbit d'aplicació de la Directiva 2000/35/CE aconsella efectuar-ne la transposició al nostre ordenament jurídic per mitjà d'una llei especial que regule les mesures substantives contra la morositat, i que, en una disposició final, modifique el text refós de la Llei de Contractes de les Administracions Públiques, aprovat pel Reial Decret Legislatiu 2/2000, de 16 de juny.

Les mesures substantives contra la morositat que esta llei regula consisteixen a establir, amb caràcter general, un termini d'exigibilitat d'interessos de demora, determinar-ne la meritació automàtica, assenyalar el tipus d'interès de demora i atorgar al creditor el dret a reclamar al deutor una indemnització raonable pels costos de cobrament. A estes mesures s'afeg la possibilitat de pactar clàusules de reserva de domini a l'efecte que el venedor conserve la propietat dels béns fins al pagament total del deute.

La nova llei introduïx un canvi essencial en este àmbit, com és el de desplaçar als usos del comerç que hagen estat consagrant terminis de pagament excessivament dilatats, els quals es veurien substituïts per les disposicions d'esta llei. Quan la llei fa referència al fet que el jutge pot considerar els usos del comerç com a element objectiu de valoració a l'hora de determinar el possible caràcter abusiu d'una clàusula contractual, pren este aspecte només com una dada factual i objectiva que permet comparar l'actuació d'un operador amb la situació del trànsit mercantil en cada moment.

El termini d'exigibilitat del deute i la determinació del tipus d'interès de demora establits en la llei s'apliquen en defecte de pacte entre les parts. Ara bé, la llibertat de contractar no ha d'emparar pràctiques abusives imposant clàusules relatives a terminis de pagament més amplis o tipus d'interès de demora inferiors als previstos en esta llei, per la qual cosa el jutge podrà modificar estos acords si, valorades les circumstàncies del cas, resulten abusius per al creditor. En este sentit, podrà considerar-se factor constitutiu d'este abús que l'acord servisca, principalment, per a proporcionar al deutor una liquiditat addicional a costa del creditor o perquè el contractista principal impose als seus proveïdors o subcontractistes unes condicions de pagament que no estiguen justificades per raó de les obligacions que assumisca. Precisament esta regulació de les clàusules abusives és la que ha determinat la necessitat de donar una nova redacció a l'article 17.3 de la llei 7/1996, de 15 de gener, d'Ordenació del Comerç Detallista, per a ajustar els pagaments als proveïdors a les previsions d'esta llei. La llei també regula l'acció col·lectiva dirigida a impedir la utilització d'estes clàusules quan hagen sigut redactades per a ús general.

L'adequació de la nostra legislació interna sobre contractació pública a l'ordenament jurídic comunitari està continguda en el text refós de la Llei de Contractes de les Administracions Públiques, aprovat pel Reial Decret Legislatiu 2/2000, de 16 de juny. La inclusió de les administracions públiques en l'àmbit de la Directiva 2000/35/CE, dispensant el mateix tractament a tots els agents econòmics en matèria de pagaments per operacions comercials, fa necessari modificar la regulació del tipus d'interès de demora i introduir-hi el reconeixement del dret del creditor a una indemnització per costos de cobrament del deute, per a l'adequació a les previsions de la norma comunitària. La mateixa adequació requereixen les disposicions reguladores dels pagaments entre contractistes i subcontractistes i subministradors. A estos fins respon la disposició final primera d'esta llei.

La llei es dicta a l'empara de les competències que la Constitució Espanyola atribuïx a l'Estat en l'article 149.1.6a i 8a per afectar la legislació mercantil i civil. No obstant això, la disposició final primera d'esta llei es dicta a l'empara de l'article 149.1.18a, que atribuïx a l'Estat la legislació bàsica sobre Contractes de les Administracions Públiques.

Article 1. Objecte.

Esta llei té com a objecte combatre la morositat en el pagament de deutes dineraris i l'abús, en perjudi del creditor, en la fixació dels terminis de pagament en les operacions comercials que donen lloc a l'entrega de béns o a la prestació de servicis fets entre empreses o entre empreses i l'Administració.

Article 2. Definicions.

A l'efecte regulat en esta llei, es considerarà com a:

a) Empresa, qualsevol persona física o jurídica que actue en l'exercici de la seua activitat independent econòmica o professional.

b) Administració, les administracions públiques, organismes i entitats previstos en els apartats 2 i 3 de l'article 1 del text refós de la Llei de Contractes de les Administracions Públiques, aprovat pel Reial Decret Legislatiu 2/2000, de 16 de juny.

c) Morositat, l'incompliment dels terminis contractuals o legals de pagament.

Article 3. Àmbit d'aplicació.

1. Esta Llei s'aplicarà a tots els pagaments efectuats com a contraprestació en les operacions comercials fetes entre empreses, o entre empreses i l'Administració, de conformitat amb el que disposa el text refós de la Llei de Contractes de les Administracions Públiques, així com les fetes entre els contractistes principals i els seus proveïdors i subcontractistes.

2. Queden fora de l'àmbit d'aplicació d'esta Llei:

a) Els pagaments efectuats en les operacions comercials en què intervinguen consumidors.

b) Els interessos relacionats amb la legislació en matèria de xecs, pagarés i lletres de canvi, i els pagaments d'indemnitzacions per danys, inclosos els pagaments per entitats asseguradores.

c) Els deutes sotmesos a procediments concursals incoats contra el deutor, que es regiran pel que ha establert la seua legislació especial.

Article 4. Determinació del termini de pagament.

1. El termini de pagament que ha de complir el deutor serà el que s'haja pactat entre les parts dins del marc legal aplicable i, si no n'hi ha, l'establert d'acord amb el que disposa l'apartat següent.

2. El termini de pagament, si no hi ha pacte entre les parts, serà el següent:

a) Trenta dies després de la data en què el deutor haja rebut la factura o una sol·licitud de pagament equivalent.

b) Si la data de rebut de la factura o la sol·licitud de pagament equivalent es presta a dubte, trenta dies després de la data de recepció de les mercaderies o de la prestació dels servicis.

c) Si el deutor rep la factura o la sol·licitud de pagament equivalent abans que els béns o servicis, trenta dies després de l'entrega dels béns o de la prestació dels servicis.

d) Si, legalment o en el contracte, s'ha disposat un procediment d'acceptació o de comprovació per mitjà del qual haja de verificar-se la conformitat dels béns o els servicis amb el que disposa el contracte, i si el deutor rep la factura o la sol·licitud de pagament equivalent abans o en la data en què té lloc esta acceptació o verificació, trenta dies després d'esta última data.

Article 5. Meritació d'interessos de demora.

El qui està obligat al pagament del deute dinerari sorgit com a contraprestació en operacions comercials incorrerà en mora i haurà de pagar l'interés pactat en el contracte o el que fixa esta Llei automàticament pel simple incompliment del pagament en el termini pactat o legalment establert, sense necessitat d'avís de venciment ni cap intimidació pel creditor.

Article 6. Requisits perquè el creditor pugui exigir els interessos de demora.

El creditor tindrà dret a interessos de demora quan hi concórreguen simultàniament els requisits següents:

a) Que haja complert les seues obligacions contractuals i legals.

b) Que no haja rebut a temps la quantitat deguda, tret que el deutor pugui provar que no és responsable del retard.

Article 7. Interés de demora.

1. L'interés de demora que haurà de pagar el deutor serà el que resulte del contracte i, en defecte de pacte, el tipus legal que s'establix en l'apartat següent.

2. El tipus legal d'interés de demora que el deutor estarà obligat a pagar serà la suma del tipus d'interés aplicat pel Banc Central Europeu a la seua operació principal de finançament més recent, efectuada abans del primer dia del semestre natural de què es tracte, més set punts percentuals.

Per tipus d'interés aplicat pel Banc Central Europeu a les seues operacions principals de finançament s'entendrà el tipus d'interés aplicat a estes operacions en cas de subhastes a tipus fix. En cas que es fera una operació principal de finançament d'acord amb un procediment de subhasta a tipus variable, este tipus d'interés es referirà al tipus d'interés marginal resultant d'eixa subhasta.

El tipus legal d'interés de demora, determinat d'acord amb el que disposa este apartat, s'aplicarà durant els sis mesos següents a la seua fixació.

3. El Ministeri d'Economia i Hisenda publicarà semestralment en el «Boletín Oficial del Estado» el tipus d'interés resultant de l'aplicació de la norma continguda en l'apartat anterior.

Article 8. Indemnització per costos de cobrament.

1. Quan el deutor incórrega en mora, el creditor tindrà dret a reclamar al deutor una indemnització per tots els costos de cobrament degudament acreditats que haja patit a causa de la mora d'este. En la determinació d'estos costos de cobrament, s'aplicaran els principis de transparència i proporcionalitat respecte al deute principal. La indemnització no podrà superar, en cap cas, el 15 per cent de la quantia del deute, excepte en els casos en què el deute no supere els 30.000 euros, en els quals el límit de la indemnització estarà constituït per l'import del deute de què es tracte.

Esta indemnització no serà procedent quan el cost de cobrament de què es tracte haja sigut cobert per la condemna en costes del deutor, de conformitat amb el que disposen els articles 241 a 246 i 394 a 398 de la Llei 1/2000, de 7 de gener, d'Enjudiciament Civil.

2. El deutor no estarà obligat a pagar la indemnització establida en l'apartat anterior quan no siga responsable del retard en el pagament.

Article 9. Clàusules abusives.

1. Seran nul·les les clàusules pactades entre les parts sobre la data de pagament o les conseqüències de la demora que diferisquen quant al termini de pagament i al tipus legal d'interés de demora establerts amb caràcter subsidiari en l'apartat 2 de l'article 4 i en l'apartat 2 de l'article 7, així com les clàusules que resulten contràries als requisits per a exigir els interessos de demora de l'article 6, quan tinguen un contingut abusiu en perjudici del creditor, considerades totes les circumstàncies del cas, entre les quals es troba la naturalesa del producte o servicis, la prestació pel deutor de garanties addicionals i els usos habituals del comerç. No podrà considerar-se ús habitual del comerç la pràctica repetida de terminis abusius.

Per a determinar si una clàusula és abusiva per al creditor, es tindrà en compte, entre altres factors, si el deutor té alguna raó objectiva per a apartar-se del termini de pagament i del tipus legal de l'interés de demora disposats en l'article 4.2 i en l'article 7.2.

Així mateix, per a determinar si una clàusula és abusiva es tindrà en compte, considerant totes les circumstàncies del cas, si l'esmentada clàusula servix principalment per a proporcionar al deutor una liquiditat addicional a costa del creditor, o si el contractista principal imposa als seus proveïdors o subcontractistes unes condicions de pagament que no estiguen justificades per raó de les condicions que ell mateix siga beneficiari o per altres raons objectives.

2. El jutge que declare la invalidesa de les esmentades clàusules abusives integrarà el contracte d'acord amb el que disposa l'article 1.258 del Codi Civil i disposarà de facultats moderadores respecte dels drets i obligacions de les parts i de les conseqüències de la seua ineficàcia.

3. Seran igualment nul·les les clàusules abusives contingudes en les condicions generals de la contractació segons el que disposa l'apartat 1.

4. Les accions de cessació i de retractació en la utilització de les condicions generals a què es referix l'apartat anterior podran ser exercitades, d'acord amb la Llei 7/1998, de 13 d'abril, sobre Condicions Generals de la Contractació, per les entitats següents:

a) Les associacions, federacions d'associacions i corporacions d'empresaris, professionals i agricultors que estatutàriament tinguen encomanada la defensa dels interessos dels seus membres.

b) Les Cambres Oficials de Comerç, Indústria i Navegació.

c) Els col·legis professionals legalment constituïts.

Estes entitats podran comparèixer en els processos promoguts per una altra qualsevol d'estes, si ho consideren oportú per a la defensa dels interessos que representen.

Article 10. *Clàusula de reserva de domini.*

En les relacions internes entre venedor i comprador, aquell conservarà la propietat dels béns venuts fins al pagament total del preu, sempre que s'haja convingut expressament una clàusula de reserva de domini entre comprador i venedor abans de l'entrega dels béns.

Sense perjudi de l'aplicació de l'article 1.112 del Codi Civil, el venedor podrà subrogar en el seu dret la persona que, per mitjà de la realització de bestretes, finançament o assumptió de l'obligació, fa la contraprestació per compte del deutor o permet a este últim adquirir dret sobre l'objecte de la reserva de domini, o utilitzar-lo quan esta contraprestació es destina, efectivament, a eixe fi.

Entre les mesures de conservació del seu dret, el venedor o el tercer que haja finançat l'operació podrà retindre la documentació acreditativa de la titularitat dels béns sobre els quals s'haja pactat la reserva de domini.

Disposició addicional primera. *Règim de pagaments en el comerç detallista.*

En l'àmbit dels pagaments als proveïdors del comerç que regula la Llei 7/1996, de 15 de gener, d'Ordenació del Comerç Detallista, caldrà ajustar-se, en primer lloc, al que disposa l'article 17 d'esta Llei, la qual s'aplicarà de manera supletòria.

Disposició addicional segona. *Informe del Govern al Congrés dels Diputats.*

El Govern, en el termini de dos anys des de l'entrada en vigor d'esta Llei, remetrà al Congrés dels Diputats un informe en què s'analitzaran i s'avaluaran els efectes i les

conseqüències de l'aplicació del contingut de la Llei en relació amb els terminis de pagament en les operacions comercials fetes entre empreses i entre empreses i Administració.

Disposició transitòria única. *Contractes preexistents.*

Esta Llei s'aplicarà a tots els contractes que, inclosos en el seu àmbit d'aplicació, hagen sigut firmats amb posterioritat al 8 d'agost del 2002, quant als seus efectes futurs, inclosa l'aplicació del tipus d'interès de demora establert en l'article 7. No obstant això, quant a la nul·litat de les clàusules pactades per les causes establides en l'article 9, esta Llei serà aplicable als contractes realitzats amb posterioritat a la seua entrada en vigor.

Disposició derogatòria única. *Derogació normativa.*

Queden derogades totes les normes del mateix rang o d'un rang inferior en els aspectes que contradiguen o s'oposen a esta Llei, a excepció d'aquelles que, en relació amb la determinació del termini de pagament, resulten més beneficioses per al creditor.

Disposició final primera. *Modificació del text refós de la Llei de Contractes de les Administracions Públiques aprovat pel Reial Decret Legislatiu 2/2000, de 16 de juny.*

El text refós de la Llei de Contractes de les Administracions Públiques, aprovat pel Reial Decret Legislatiu 2/2000, de 16 de juny, es modifica en els termes següents:

U. L'apartat 4 de l'article 99 queda redactat de la manera següent:

«4. L'Administració tindrà l'obligació d'abonar el preu dins dels seixanta dies següents a la data de l'expedició dels certificats d'obres o dels corresponents documents que acrediten la realització total o parcial del contracte, sense perjudi del termini especial establert en l'apartat 4 de l'article 110, i, si es demora, haurà d'abonar al contractista, a partir del compliment d'este termini de seixanta dies, els interessos de demora i la indemnització pels costos de cobrament en els termes previstos en la Llei per la qual s'establixen mesures de lluita contra la morositat en les operacions comercials.»

Dos. L'apartat 4 de l'article 110 queda redactat de la manera següent:

«4. Excepte en els contractes d'obres, que es regiran pel que disposa l'article 147.3, dins del termini d'un mes, a comptar de la data de l'acta de recepció, haurà d'acordar-se i notificar-se al contractista la liquidació corresponent del contracte i abonar-se-li, si és el cas, el saldo resultant. Si es produïx demora en el pagament del saldo de liquidació, el contractista tindrà dret a percebre els interessos de demora i la indemnització pels costos de cobrament en els termes previstos en la Llei per la qual s'establixen mesures de lluita contra la morositat en les operacions comercials.»

Tres. Els apartats 4 i 5 de l'article 116 queden redactats de la manera següent:

«4. Excepte el que disposa l'apartat 5, el contractista haurà d'abonar les factures en el termini fixat, de conformitat amb l'article 4 de la Llei per la qual s'establixen mesures de lluita contra la morositat en les operacions comercials. En cas de demora

en el pagament, el subcontractista o el subministrador tindrà dret al cobrament dels interessos de demora i la indemnització pels costos de cobrament en els termes previstos en la mateixa Llei.

5. Quan el termini de pagament es convinga més enllà de seixanta dies, este pagament s'instrumentarà per mitjà d'un document que comporte l'acció canviària; i quan el termini de pagament supere els cent vint dies, podrà, a més, ser exigít pel subcontractista o subministrador que este pagament es garantisca per mitjà d'aval.

Els subcontractes i els contractes de subministraments a què es referix el paràgraf anterior tindran en tot cas naturalesa privada.»

Quatre. L'apartat 3 de l'article 169 queda redactat de la manera següent:

«3. En el supòsit de l'article 167a), el contractista tindrà dret a l'abonament de l'interés de demora previst en la Llei per la qual s'establixen mesures de lluita contra la morositat en operacions comercials de les quantitats degudes o dels valors econòmics convinguts, a partir del venciment del termini previst per a l'entrega, així com dels danys i perjudicis patits.»

Cinc. La lletra a) de l'apartat 2 de la disposició final primera queda redactada de la manera següent:

«a) Els terminis de seixanta dies, quatre mesos i huit mesos previstos en l'article 99.»

Disposició final segona. *Modificació de la Llei 7/1996, de 15 de gener, d'Ordenació del Comerç Detallista.*

La Llei 7/1996, de 15 de gener, d'Ordenació del Comerç Detallista, es modifica en els termes següents:

U. Els apartats 1, 3, 4 i 5 de l'article 17 queden redactats de la manera següent:

«1. Si no hi ha termini exprés, s'entendrà que els comerciants han d'efectuar el pagament del preu de les mercaderies que compren abans de trenta dies a partir de la data d'entrega.

3. Els ajornaments de pagament de productes d'alimentació frescos i dels peribles no excediran en cap cas els trenta dies. Els ajornaments de pagament per als altres productes d'alimentació i gran consum no excediran el termini de seixanta dies, excepte pacte exprés en què es prevegen compensacions econòmiques equivalents al major ajornament i de les quals el proveïdor siga beneficiari, sense que en cap cas pugui excedir el termini de noranta dies.

S'entendrà per productes d'alimentació frescos i peribles aquells que, per les seues característiques naturals, conserven les seues qualitats aptes per a comercialització i consum durant un termini inferior a trenta dies o que requerisquen condicions de temperatura regulada de comercialització i transport. Són productes de gran consum aquells fungibles de compra habitual i repetitiva pels consumidors i que presenten una alta rotació.

El Govern determinarà reglamentàriament en el termini de tres mesos la definició dels productes a què es referix l'apartat anterior.

4. En relació amb els productes que no siguin frescos o peribles ni d'alimentació i gran consum, quan els comerciants acorden amb els seus proveïdors ajornaments de pagament que excedisquen els seixanta dies des de la data d'entrega i recepció de les mercaderies, el pagament

haurà de quedar instrumentat en un document que comporte una acció canviària, amb menció expressa de la data de pagament indicada en la factura. En cas d'ajornaments superiors a noranta dies, este document es podrà endossar a l'orde. En tot cas, el document haurà de ser emés o acceptat pels comerciants dins del termini de trenta dies, a comptar de la data de recepció de la mercaderia, sempre que la factura haja sigut enviada. Per a la concessió d'ajornaments de pagament superiors a cent vint dies, el venedor podrà exigir que queden garantits per mitjà d'aval bancari o assegurança de crèdit o caució.

5. En tot cas, es produirà la meritació d'interessos moratoris de manera automàtica a partir de l'endemà del dia assenyalat per al pagament o, en defecte de pacte, del dia en què haja d'efectuar-se, d'acord amb el que establix l'apartat 1. En eixos supòsits, el tipus aplicable per a determinar la quantia dels interessos serà el que preveu l'article 7 de la Llei per la qual s'establixen mesures de lluita contra la morositat en les operacions comercials, llevat que les parts hagen acordat en el contracte un tipus diferent, que, en cap cas, serà inferior a l'assenyalat per a l'interés legal incrementat en un 50 per cent.»

Dos. S'afegirà una disposició transitòria segona amb la redacció següent:

«Disposició transitòria segona. *Règim d'ajornaments de pagaments als proveïdors del comerç detallista.*

El termini fixat per als productes frescos i peribles continuarà sent el ja exigible de 30 dies. La limitació màxima de 60 dies a què es referix l'article 17.3 d'esta Llei s'aplicarà a partir de l'1 de juliol del 2006. Mentrestant, els ajornaments de pagament dels productes d'alimentació que no tinguen caràcter de frescos ni peribles i els productes de gran consum no excediran els noranta dies des de l'entrega de la mercaderia.»

Disposició final tercera. *Títol competencial.*

Esta Llei es dicta a l'empara de les competències que l'article 149.1.6a i 8a de la Constitució atribuïx en exclusiva a l'Estat en matèria de legislació mercantil i civil. No obstant això, la disposició final primera d'esta Llei es dicta a l'empara de l'article 149.1.18a i tindrà la consideració de norma bàsica, a excepció de la modificació de l'article 169.3 del text refós de la Llei de Contractes de les Administracions Públiques, que no té este caràcter de norma bàsica d'acord amb la disposició final primera d'este text legal.

Disposició final quarta. *Entrada en vigor.*

Esta Llei entrarà en vigor l'endemà de la seua publicació en el «Boletín Oficial del Estado».

Per tant,

Mane a tots els espanyols, particulars i autoritats, que complisquen esta llei i que la facen complir.

Madrid, 29 de desembre del 2004.

JUAN CARLOS R.

El president del Govern,
JOSÉ LUIS RODRÍGUEZ ZAPATERO